Україна–Республіка Таджикистан: потенціал співпраці — експертний погляд з регіону

У межах проєкту «Європа та Центральна Азія: діалог без кордонів» (Europe–Central Asia: Dialogue Without Borders), який реалізується БО «Міжнародний благодійний фонд громадської дипломатії» у партнерстві з ГО «Центр геополітичних досліджень "KONSTANTA R&D Group"» за організаційної та фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження», було проведено експертне дослідження, присвячене перспективам співпраці між Україною та Республікою Таджикистан.

Дослідження відбулося у період лютого–березня 2026 року та охопило 15 респондентів з Республіки Таджикистан. В опитуванні взяли участь представники академічної спільноти, аналітичних центрів, економісти, а також представники бізнесу та експертного середовища.

До участі були залучені висококваліфіковані фахівці з практичним досвідом у сфері міжнародного співробітництва, економіки, логістики, інвестицій та регіональних досліджень. Це дозволяє розглядати результати дослідження як репрезентативний зріз експертного бачення зсередини регіону щодо ролі України, потенціалу двосторонньої взаємодії та перспектив розвитку співпраці у найближчі 10 років.

Отримані результати відображають не лише оцінки, але й стратегічне бачення — як Україна може посилити свою присутність у Центральній Азії, які можливості відкриває співпраця з Республікою Таджикистан та які фактори визначатимуть цю взаємодію у довгостроковій перспективі.

Технічний опис

У дослідженні взяли участь 15 респондентів. За гендерною структурою вибірки, 86,7% опитаних становлять чоловіки, тоді як 13,3% — жінки.

У віковій структурі респондентів домінує одна вікова група — 31–45 років (73,3%). Частка учасників віком 56–60 років становить 13,3%, тоді як респонденти до 30 років і у віковій категорії 46–55 років представлені мінімально (по 6,7%). Учасники старше 60 років у вибірці не представлені.

У структурі респондентів за сферою діяльності найбільшу частку становлять представники політології та міжнародних відносин (46,7%). Значною також є частка респондентів зі сфери економіки та бізнесу (20%) та медіа і журналістики (13,3%).

Менш представленими є учасники зі сфери освіти та науки (6,7%), державного сектору (6,7%) та громадянського суспільства (НКО) (6,7%). Категорія «інше» у вибірці не зафіксована.

Аналітичний блок

Оцінка відповідності поточного рівня двосторонньої торгівлі між Україною та Республікою Таджикистан її потенціалу демонструє переважно стримане сприйняття з боку експертного середовища без вираженого оптимізму.

- Середня група оцінок (5–7 балів) охоплює 53,3%, що відображає зважену позицію — поточна взаємодія частково відповідає потенціалу, однак залишається обмеженою та потребує подальшого розвитку. Саме ця група формує найбільший сегмент оцінок.
- Песимістична група (1–4 бали) становить 46,7% респондентів, що вказує на значну частку критичних оцінок і відчутний розрив між поточним станом торгівлі та її потенційними можливостями.
- Високі оцінки (8–10 балів) у вибірці відсутні (0%), що свідчить про відсутність сприйняття повної або близької до повної реалізації потенціалу двосторонньої торгівлі.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як стримано-критичне з домінуванням середніх і низьких оцінок, що свідчить про обмежену реалізацію потенціалу та наявність суттєвого простору для розвитку двосторонньої торгівлі між Україною та Республікою Таджикистан.

Респондентам було запропоновано оцінити перспективність співпраці України та Республіки Таджикистан у ключових секторах економіки за шкалою від 1 до 10, де 10 означає максимально високий рівень пріоритетності, а 1 — відсутність пріоритету.

Узагальнення відповідей дозволяє чітко розділити всі сектори на дві групи — найбільш та найменш пріоритетні для розвитку двостороннього співробітництва.

До групи найбільш пріоритетних напрямів (6–10 балів) респонденти віднесли агропромисловий комплекс, енергетику (зокрема гідроенергетику), IT та цифрові технології, освіту і науку, а також охорону здоров'я і фармацевтику. Саме ці сфери сприймаються як основа практичної взаємодії, здатної забезпечити швидкий результат, поступове масштабування співпраці та формування стійких економічних і гуманітарних зв'язків.

Натомість до менш пріоритетних напрямів (1–5 балів) експерти віднесли транспорт і логістику, машинобудування і промисловість, культуру і креативні індустрії, фінансовий сектор і банківські послуги, а також безпекове й оборонне співробітництво. Ці сфери розглядаються як другорядні або такі, що потребують складніших інституційних умов і більш тривалого часу для досягнення практичних результатів.

Загалом результати свідчать, що пріоритети співпраці між Україною та Республікою Таджикистан концентруються навколо аграрних, енергетичних та освітньо-технологічних напрямів, тоді як індустріальні, фінансові та безпекові сфери залишаються менш актуальними у коротко- та середньостроковій перспективі.

Оцінка ключових ризиків при розширенні економічної взаємодії між Україною та Республікою Таджикистан демонструє чітку концентрацію експертної уваги на логістичних обмеженнях як визначальному факторі стримування співпраці.

- Логістичні ризики визначені як домінуючі — їх обрали 73,3% респондентів. Це свідчить про сприйняття транспортної віддаленості, складності маршрутів та обмеженої інфраструктурної пов'язаності як головного бар'єра для розвитку двосторонніх економічних зв'язків.
- Політичні ризики становлять 20%, що вказує на помірне значення політичного фактору, однак без його домінування у структурі загроз.
- Фінансові ризики відзначені 6,7% респондентів, що свідчить про їх другорядний характер у порівнянні з інфраструктурними обмеженнями.
- Правові ризики у відповідях респондентів не зафіксовані (0%), що може свідчити про відносно нейтральне або несуттєве сприйняття регуляторних бар'єрів у контексті двосторонньої співпраці.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як інфраструктурно-орієнтоване, де ключовим стримуючим фактором виступає саме логістика, тоді як політичні та фінансові ризики мають допоміжний характер і не визначають загальну динаміку взаємодії між Україною та Республікою Таджикистан.

Визначення ключових конкурентних переваг України для Республіки Таджикистан у контексті економічного співробітництва демонструє цілісне сприйняття України як постачальника прикладних рішень та практичного досвіду трансформації економіки.

Аграрний сектор і переробка розглядаються як базова конкурентна перевага. Україна сприймається як партнер із розвиненим сільським господарством, значним експортним потенціалом та досвідом глибокої переробки продукції, що є важливим для забезпечення продовольчої безпеки та розвитку аграрної інфраструктури Таджикистану.

Промисловість і технологічні рішення становлять другий ключовий блок переваг. Йдеться про можливості у сфері машинобудування, промислової кооперації та постачання обладнання, а також про доступ до відносно недорогих і адаптивних технологій, які можуть бути ефективно впроваджені в умовах обмежених ресурсів.

Освіта, людський капітал та IT-сектор формують окремий напрям конкурентних переваг. Україна сприймається як джерело кваліфікованих кадрів, освітніх програм та цифрових рішень, включаючи досвід розвитку e-governance і цифрової трансформації, що є особливо актуальним для модернізації державних сервісів у Таджикистані.

Досвід адаптації та економічної трансформації виступає додатковою, але важливою перевагою. Україна розглядається як партнер, який має практичний досвід функціонування в умовах зовнішніх обмежень, структурних змін та інтеграції до європейських економічних процесів, що робить цей досвід релевантним і прикладним для Таджикистану.

Загалом, експертне бачення зводиться до того, що конкурентні переваги України полягають не лише у ресурсах чи окремих секторах, а у здатності поєднувати виробничий потенціал, технології, освіту та практичний досвід трансформації, що формує її як прикладного та адаптивного партнера для Республіки Таджикистан.

Визначення ключових конкурентних переваг Республіки Таджикистан для України у контексті економічного співробітництва демонструє сприйняття країни як перспективного ринку зростання та елементу ширшої регіональної архітектури Центральної Азії.

Енергетичний потенціал (передусім гідроенергетика) є ключовою конкурентною перевагою Таджикистану. Країна розглядається як перспективний партнер у сфері виробництва доступної електроенергії, розвитку енергетичної інфраструктури та реалізації довгострокових проєктів у сфері «зеленої» енергетики.

Природні ресурси та мінеральна база формують другий важливий блок переваг. Йдеться про наявність корисних копалин і потенціал їх освоєння, що відкриває можливості для українських компаній у сфері видобутку, переробки та технологічної співпраці.

Ринок зростання з низьким рівнем насиченості сприймається як одна з ключових характеристик Таджикистану. Для України це можливість працювати в умовах формування секторів — з нижчим рівнем конкуренції та можливістю закріплення на ранніх етапах розвитку ринку, особливо у сферах цифрових послуг, інфраструктури та переробки.

Регіональне положення та інтеграційний потенціал визначають стратегічну роль Таджикистану. Країна розглядається як частина ширшої економічної системи Центральної Азії, що відкриває для України можливості виходу на регіональні ринки, масштабування проєктів та участі у формуванні нових економічних зв'язків.

Трудові ресурси та інвестиційний потенціал виступають додатковим фактором привабливості. Йдеться про наявність робочої сили та можливості для реалізації спільних виробничих і інфраструктурних проєктів з відносно нижчими витратами.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як орієнтоване на перспективу зростання: Таджикистан розглядається не лише як окремий ринок, а як точка входу в регіон Центральної Азії, де поєднання енергетичного потенціалу, ресурсної бази та незаповнених ніш створює можливості для довгострокової економічної присутності України.

Оцінка актуальності розвитку альтернативних логістичних маршрутів для Республіки Таджикистан з метою розширення доступу до європейських ринків демонструє майже одностайне сприйняття цього напрямку як стратегічно важливого.

- Максимальна актуальність («дуже актуально») становить 86,7% відповідей, що свідчить про чітке домінування позиції щодо критичної необхідності розвитку альтернативних маршрутів. Це відображає усвідомлення обмеженості існуючих логістичних шляхів та потреби у диверсифікації транспортних коридорів.
- Часткова актуальність зафіксована у 13,3% респондентів, що вказує на наявність більш стриманої оцінки, однак без заперечення важливості цього напрямку.
- Відсутність актуальності («не актуально») не зафіксована (0%), що підкреслює повну відсутність альтернативної точки зору щодо другорядності або неважливості цього питання.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як консолідоване та однозначне: розвиток альтернативних логістичних маршрутів розглядається як критично необхідна умова для економічного розвитку Республіки Таджикистан, розширення її зовнішньоторговельних можливостей та інтеграції у європейські економічні простори.

Оцінка реалістичності формування стійкого сухопутного коридору між Європою та Центральною Азією за участі України у середньостроковій перспективі (3–5 років) демонструє переважно помірно-оптимістичне бачення з боку експертного середовища.

- Середня група оцінок (5–7 балів) охоплює 46,7% відповідей, що свідчить про домінування зваженого підходу: проєкт розглядається як реалізований частково або потенційно досяжний, але такий, що потребує часу, інвестицій та координації між країнами.
- Високі оцінки (8–10 балів) становлять 46,6%, що відображає значну частку експертів, які оцінюють перспективу формування такого коридору як цілком реалістичну у середньостроковій перспективі.
- Низькі оцінки (1–4 бали) становлять лише 6,7%, що свідчить про відсутність вираженого скепсису або заперечення можливості реалізації цього проєкту.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як збалансовано-оптимістичне: формування сухопутного коридору між Європою та Центральною Азією за участі України розглядається як досяжна мета у середньостроковій перспективі, однак із розумінням складності цього процесу та необхідності системної міждержавної координації.

Респондентам було запропоновано оцінити вплив окремих факторів на розвиток логістики між Україною та Республікою Таджикистан за шкалою від 1 до 10, де 1 означає мінімальний вплив, а 10 — критично негативний вплив, що виступає суттєвим обмеженням.

Отримані відповіді дозволяють виокремити групу найбільш проблемних факторів, які сприймаються як ключові бар'єри для розвитку логістичної взаємодії. До них належать високі витрати на перевезення (включаючи паливо, тарифи, страхування та додаткові збори), обмежена пропускна здатність і недостатня диверсифікація транзитних маршрутів, низька передбачуваність строків доставки, складність процедур, пов'язаних із проходженням кордонів і координацією між учасниками логістичних ланцюгів, а також безпекові та форс-мажорні ризики, пов'язані з транзитом через треті країни.

Водночас частина факторів оцінюється як менш критична для розвитку логістики. Серед них — обмежений рівень цифровізації логістичних і митних процесів, недостатня інтеграція мультимодальних рішень, обмежені можливості страхування і фінансування транзитних операцій, а також залежність від мультимодальних перевезень.

Таким чином, у сприйнятті експертів основні обмеження логістичного співробітництва між Україною та Республікою Таджикистан зосереджені навколо вартості перевезень, залежності від транзитної інфраструктури та складності маршрутів, тоді як інституційні та процедурні фактори відіграють відносно другорядну роль.

Оцінка готовності Республіки Таджикистан до участі у спільних логістичних проєктах з Україною демонструє переважно обережно-позитивне бачення з домінуванням умовної підтримки.

- Часткова готовність («можливо, в окремих сферах») становить 66,7%, що відображає домінуючу позицію експертного середовища: співпраця розглядається як реалістична, однак із прив'язкою до конкретних напрямів, проєктів або умов. Це свідчить про прагматичний підхід і необхідність поетапного розвитку взаємодії.
- Повна готовність («так») зафіксована у 26,7% відповідей, що вказує на наявність значної частки експертів, які оцінюють потенціал співпраці як достатньо сформований для запуску повноцінних спільних ініціатив.
- Негативна оцінка («ні») становить 6,7%, що свідчить про мінімальний рівень скепсису щодо можливості такої взаємодії.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як стримано-оптимістичне: Республіка Таджикистан розглядається як потенційно готовий партнер для участі у спільних логістичних проєктах з Україною, однак із акцентом на вибірковість напрямів, необхідність адаптації форматів співпраці та поступове нарощування практичної взаємодії.

Визначення потенційних партнерів для реалізації спільних логістичних проєктів між Україною та Республікою Таджикистан демонструє консолідоване бачення необхідності багаторівневої моделі співпраці з поєднанням інституційної, фінансової та регіональної складових.

Європейський Союз розглядається як ключовий інституційний та фінансовий партнер. Його роль полягає не лише у фінансуванні, але й у формуванні стандартів, регуляторної рамки та забезпеченні стратегічної координації проєктів. Саме участь ЄС сприймається як фактор, що визначає масштабованість і довгострокову стійкість ініціатив.

Міжнародні фінансові інститути становлять другий критично важливий блок партнерів. До них належать Світовий банк, ЄБРР, Європейський інвестиційний банк та Азіатський банк розвитку. Їхня участь асоціюється з доступом до фінансування, експертизи, механізмів управління ризиками та забезпеченням економічної життєздатності проєктів.

Країни Центральної Азії (передусім Казахстан, Узбекистан і Киргизстан) розглядаються як операційні та регіональні партнери. Вони забезпечують практичну реалізацію проєктів, формування транспортної зв'язаності та інтеграцію в регіональні логістичні мережі.

Транзитні та зовнішні партнери (зокрема Туреччина, Грузія, Польща) відіграють важливу роль у забезпеченні виходу на європейські ринки та формуванні повноцінних транспортних коридорів між Європою та Центральною Азією.

Міжнародні та багатосторонні організації (зокрема ООН, а також регіональні формати співпраці) можуть забезпечувати координацію, політичну підтримку та платформу для узгодження інтересів різних учасників.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як орієнтоване на комплексну багаторівневу модель: ефективна реалізація логістичних проєктів між Україною та Республікою Таджикистан можлива лише за умови поєднання інституційної ролі ЄС, фінансової підтримки міжнародних банків розвитку та практичної участі країн регіону, що забезпечує синергію між фінансуванням, експертизою та регіональною інтеграцією.

Оцінка можливості залучення Республіки Таджикистан до процесів відновлення України демонструє переважно позитивне, але стримано-реалістичне бачення з боку експертного середовища.

- Позитивна група оцінок «так, активно» та «скоріше так» становить 66,7% (20% — активна підтримка, 46,7% — скоріше позитивна позиція), що свідчить про домінування уявлення про реальність та доцільність залучення Таджикистану до процесів відбудови України.
- Нейтрально-обережна позиція «можливо» охоплює 26,7% респондентів, що вказує на наявність частки експертів, які допускають таку участь, але пов'язують її з певними умовами, форматами або обмеженнями.
- Скептична група «скоріше ні» та «ні» становить 6,6% (представлена лише відповіддю «скоріше ні»), що свідчить про мінімальний рівень заперечення або негативного сприйняття такої можливості.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як помірно-оптимістичне: Республіка Таджикистан розглядається як потенційний учасник процесів відновлення України, однак із розумінням того, що така участь, ймовірно, буде вибірковою, секторально обмеженою та залежатиме від конкретних форматів співпраці й економічної доцільності.

Визначення ключових стимулів, які можуть мотивувати бізнес Республіки Таджикистан до участі у відновленні України, демонструє прагматичне бачення, зосереджене на управлінні ризиками, економічній доцільності та доступі до нових ринків.

Зниження ризиків та міжнародні гарантії є ключовим стимулом. Йдеться про участь міжнародних фінансових інститутів, гарантії та інструменти захисту інвестицій, що забезпечують передбачуваність проєктів.

Прозорі правила та зрозуміла економічна модель — другий визначальний фактор. Бізнес зацікавлений у проєктах із чіткою структурою, прогнозованою дохідністю та доступом до інформації.

Доступ до нових ринків і диверсифікація розглядаються як важливий стимул. Участь у відновленні України відкриває можливості розширення географії бізнесу та інтеграції у ширші економічні ланцюги.

Можливість поетапної участі підвищує привабливість, дозволяючи бізнесу поступово нарощувати присутність.

Фінансові стимули включають пільгове фінансування, податкові умови, гарантовані контракти та участь у секторах, таких як будівництво, АПК та інфраструктура.

Загалом, експертне бачення є раціонально-економічним: участь бізнесу Таджикистану можлива за умов прозорої, захищеної моделі співпраці з міжнародною підтримкою та потенціалом довгострокового ефекту.

Оцінка доцільності укладення двосторонніх угод для регулювання міграції між Україною та Республікою Таджикистан демонструє загалом позитивне та консолідоване бачення з боку експертного середовища.

- Підтримка укладення угод («так») становить 46,7%, що свідчить про значну частку респондентів, які розглядають такі домовленості як необхідний інструмент системного врегулювання міграційних процесів.
- Часткова підтримка («частково») домінує та охоплює 53,3% відповідей, що вказує на прагматичний підхід: експерти визнають доцільність угод, але з урахуванням конкретних умов, форматів та сфер застосування.
- Негативна позиція («ні») не зафіксована (0%), що свідчить про відсутність заперечення проти такого інструменту регулювання.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як помірно-консенсусне: укладення двосторонніх угод між Україною та Республікою Таджикистан розглядається як доцільний і необхідний крок, однак із акцентом на гнучкість механізмів, поетапність впровадження та адаптацію до специфіки міграційних потоків.

Визначення ключових кроків для формування більш збалансованої та взаємовигідної міграційної політики між Україною та Республікою Таджикистан демонструє орієнтацію експертного середовища на перехід від стихійної до керованої моделі трудової мобільності.
Інституціоналізація трудової міграції розглядається як базовий крок. Йдеться про укладення двосторонніх угод, створення офіційних каналів працевлаштування та формування чітких правил, що дозволяє перевести міграцію у керований і прогнозований процес.

Спрощення процедур та цифровізація є важливим інструментом підвищення ефективності. Запровадження електронних платформ, спрощення адміністративних процедур і прозорість процесів дозволяють зменшити бар'єри та підвищити доступність легальної міграції.

Визнання кваліфікацій і розвиток людського капіталу виступають ключовим фактором. Взаємне визнання дипломів і навичок, а також розвиток програм професійної підготовки сприяють більш ефективному використанню робочої сили.

Програми тимчасової зайнятості та обміну створюють додаткові можливості для співпраці. Такі формати дозволяють не лише залучати працівників, але й забезпечують обмін компетенціями та розвиток професійних навичок.

Захист прав трудових мігрантів є необхідною умовою сталості системи. Йдеться про забезпечення соціальних гарантій, доступу до медицини, правового захисту та своєчасної оплати праці.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як структурно-орієнтоване: ефективна міграційна політика між Україною та Республікою Таджикистан має базуватися на поєднанні інституційних механізмів, цифрових інструментів та захисту прав працівників, що дозволить перетворити міграцію на інструмент економічного розвитку та обміну компетенціями.

Оцінюючи поточний рівень освітніх та академічних обмінів між Україною та Республікою Таджикистан, результати опитування свідчать про переважно помірне, але стримане бачення експертного середовища.

- Середня група оцінок (5–7 балів) охоплює 40% респондентів, що вказує на домінування стримано-позитивного або нейтрального сприйняття. Це відображає наявність базової взаємодії, однак без достатньої інституціоналізації та масштабності.
- Песимістична група (1–4 бали) становить 40%, що демонструє значну частку експертів, які оцінюють рівень обмінів як обмежений або недостатньо розвинений, підкреслюючи фрагментарний характер співпраці.
- Узагальнення відповідей за трьома групами показує, що високі оцінки (8–10 балів) становлять 20%, що свідчить про наявність позитивних оцінок, однак вони не формують домінуючого бачення системності та високого рівня освітньо-академічної взаємодії.

Загалом експертне бачення можна охарактеризувати як помірно стримане, з балансом між середніми та низькими оцінками, що свідчить про наявність окремих елементів співпраці, але відсутність системного, інтенсивного та стратегічно вибудуваного формату освітніх і академічних обмінів між Україною та Республікою Таджикистан.

Оцінка найбільш ефективних форматів гуманітарної взаємодії між Україною та Республікою Таджикистан демонструє чітке домінування інституційних та професійно-орієнтованих форматів співпраці.

- Найбільшу підтримку отримали експертні та професійні мережі (80%), що свідчить про сприйняття саме цього формату як ключового інструменту довгострокової взаємодії, обміну знаннями та формування стійких професійних зв'язків.

- Високий рівень підтримки також мають спільні освітні та дослідницькі центри (73,3%), що вказує на запит на інституціоналізовану співпрацю з довгостроковим ефектом.
- Культурні та гуманітарні платформи отримали 60%, що відображає їх важливу, але допоміжну роль у формуванні взаєморозуміння та підтримці контактів.
- Спільні наукові та прикладні дослідження (46,7%) та програми подвійних дипломів і освітніх програм (40%) мають помірний рівень підтримки, що свідчить про їхню значущість, однак у більш вузькому або спеціалізованому контексті.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як орієнтоване на довгострокову інституційну взаємодію: найбільший ефект очікується від форматів, що створюють сталі професійні зв'язки та інфраструктуру співпраці, тоді як більш точкові або проєктні формати відіграють допоміжну роль.

Визначення ключових бар'єрів, що обмежують академічну мобільність між Україною та Республікою Таджикистан, демонструє комплексний характер проблем, пов'язаних із фінансовими та інституційними обмеженнями.

Фінансові обмеження залишаються головним бар'єром — недостатня кількість стипендій, грантів і ресурсів для мобільності.
Інституційні розбіжності та слабка координація ускладнюють співпрацю через різницю в програмах, стандартах і визнанні дипломів.
Адміністративні та візові бар'єри знижують доступність участі через складні процедури.
Мовні та соціально-культурні труднощі впливають на адаптацію учасників.
Низька поінформованість і відсутність системних програм обмежують участь у міжнародних ініціативах.
Безпекові фактори додатково стримують мобільність.
Загалом, експертне бачення є системно-критичним: академічна мобільність обмежується сукупністю факторів, подолання яких потребує комплексного підходу.

Визначення ключових стимулів, що мотивують студентів і науковців до участі у спільних програмах між Україною та Республікою Таджикистан, демонструє раціонально-прагматичний підхід, орієнтований на практичну користь і кар'єрні перспективи.
Фінансова підтримка є базовим стимулом. Йдеться про стипендії, гранти та покриття витрат, що безпосередньо впливають на доступність участі.
Практична спрямованість програм відіграє ключову роль. Участь у прикладних проєктах і можливість отримання реальних навичок підвищують привабливість програм.

Доступ до міжнародних досліджень і наукових мереж є важливим фактором, особливо для науковців, оскільки відкриває можливості для публікацій, грантів і співпраці.

Кар'єрні перспективи виступають одним із головних мотиваторів. Для студентів це можливість працевлаштування, для дослідників — професійне зростання та доступ до фінансування.

Інституційні можливості включають програми подвійних дипломів, академічні обміни, доступ до сучасної інфраструктури та визнання кваліфікацій.
Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як орієнтоване на практичну віддачу: мотивація участі формується через поєднання фінансових стимулів, доступу до міжнародних можливостей і чітких кар'єрних перспектив.

Оцінка значущості культурної дипломатії для політичного співробітництва між Україною та Республікою Таджикистан демонструє чітко позитивне та консолідоване бачення експертного середовища.

- Підтримка («так») становить 66,7%, що свідчить про домінування позиції, відповідно до якої культурна дипломатія розглядається як важливий інструмент зміцнення політичних відносин та формування довіри між країнами.
- Часткова підтримка («частково») охоплює 33,3% респондентів, що вказує на прагматичне сприйняття: культурна дипломатія визнається важливою, але як допоміжний інструмент у поєднанні з іншими напрямами співпраці.
- Негативна позиція («ні») відсутня, що підкреслює загальне визнання значущості цього інструменту.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як однозначно позитивне: культурна дипломатія сприймається як важливий елемент політичного співробітництва, що сприяє формуванню довгострокових зв'язків, взаєморозуміння та стабільної основи для розвитку двосторонніх відносин.

Оцінка ролі діаспор у зміцненні культурних зв'язків між Україною та Республікою Таджикистан демонструє сприйняття їх як ключового інструменту формування сталих міждержавних контактів.

- Створення стійких каналів комунікації отримало найвищу підтримку (93,3%), що свідчить про домінуюче бачення діаспор як платформи для налагодження довгострокових зв'язків між експертами, спільнотами та інституціями.

- Формування позитивного іміджу країни проживання підтримали 73,3% респондентів, що підкреслює роль діаспор як носіїв культурної репрезентації та «м'якої сили».
- Сприяння розвитку культурних ініціатив (66,7%) також розглядається як важливий напрям, зокрема через організацію заходів, фестивалів та публічних активностей.
- Посередництво та неформальна дипломатія (60%) відображають значення діаспор як гнучкого інструменту комунікації між країнами поза офіційними каналами.
- Підтримка освітніх і молодіжних обмінів має обмежену підтримку (6,7%), що свідчить про її другорядне сприйняття у порівнянні з іншими функціями.

Загалом, експертне бачення можна охарактеризувати як інституційно-прагматичне: діаспори розглядаються передусім як інструмент створення сталих комунікаційних зв'язків і просування іміджу, тоді як освітні функції відіграють допоміжну роль.

Оцінюючи можливі формати запуску пілотних ініціатив співпраці між Україною та Республікою Таджикистан, експертні відповіді демонструють чітку концентрацію на практичних, економічно орієнтованих напрямах із швидким ефектом.

Енергетика та інфраструктура розглядаються як один із ключових напрямів, включаючи проєкти у сфері гідроенергетики, розвитку енергетичних систем та базової інфраструктури. Цей сегмент сприймається як такий, що здатен забезпечити швидкий прикладний результат і має високий потенціал масштабування.

Аграрна переробка та агропромислова кооперація визначаються як другий пріоритет, з акцентом на створення доданої вартості, впровадження технологій переробки та розвиток спільних виробничих ланцюгів.

Прикладна освіта та професійні програми є третім базовим напрямом, включаючи освітні обміни, програми подвійних дипломів і підготовку кадрів під потреби економіки. Особливий акцент робиться на практичній складовій та зв'язку з бізнесом.

Додатково як допоміжні формати розглядаються логістичні та транспортні проєкти, цифровізація державних сервісів, а також молодіжні та наукові ініціативи, які можуть виступати як пілотні платформи для тестування взаємодії.

Загалом експертне бачення є прагматичним: оптимальним стартом вважається запуск обмеженої кількості пілотних проєктів у сферах енергетики, аграрної переробки та прикладної освіти, що дозволяє швидко отримати вимірюваний результат і створити основу для подальшого масштабування співпраці.

Оцінюючи реалістичні строки запуску масштабних нових форм економічного та логістичного співробітництва між Україною та Республікою Таджикистан, результати опитування демонструють переважно середньострокове бачення з елементами обережного довгострокового очікування.

- Домінуючою є позиція про можливість запуску таких форматів у горизонті 3–5 років, яку підтримують 60% респондентів. Це свідчить про розуміння необхідності часу для формування інституційної бази, налагодження логістичних маршрутів та запуску стійких економічних механізмів співпраці.
- Водночас по 20% експертів орієнтуються на більш тривалі строки — 5–7 років і понад 10 років, що відображає усвідомлення структурних обмежень, включаючи інфраструктурні, політичні та безпекові фактори.
- Короткостроковий горизонт 1–2 роки фактично не розглядається як реалістичний, що підкреслює консенсус експертного середовища щодо складності та багаторівневості запуску масштабних форматів співпраці.

Загалом експертне бачення можна охарактеризувати як помірно стримане та прагматичне: запуск можливий, але потребує середньострокової підготовки, поступового розвитку інституційної взаємодії та накопичення практичних результатів на рівні пілотних проєктів.

Оцінюючи перспективи розвитку співробітництва між Україною та Республікою Таджикистан на найближчі 5 років, результати опитування демонструють переважно стримано-прагматичне бачення з домінуванням помірних очікувань.

- Більшість респондентів (66,7%) оцінюють перспективи як середні, що свідчить про очікування поступового розвитку співпраці в окремих напрямах без швидкого системного прориву. Такий підхід відображає усвідомлення як наявного потенціалу, так і обмежень, пов'язаних із інституційною та економічною базою взаємодії.
- Водночас 20% експертів оцінюють перспективи як високі, що вказує на наявність частини середовища, яка бачить можливості для більш динамічного розвитку за умови реалізації конкретних проєктів і політичної підтримки.
- Ще 13,3% респондентів дотримуються стримано-песимістичної позиції, оцінюючи перспективи як низькі, що відображає наявність сумнівів щодо інтенсивності та глибини майбутньої взаємодії.

Загалом експертне бачення можна охарактеризувати як помірно стримане: співпраця має потенціал до розвитку, однак у середньостроковій перспективі очікується її еволюційне, а не проривне зростання, з концентрацією на окремих практичних напрямах.

МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

Civil Diplomacy Foundation

Оцінюючи необхідність інституціоналізації співробітництва між Україною та Республікою Таджикистан, результати опитування демонструють консолідовану підтримку цього напряму, хоча з різною глибиною підходів.

- Позиція про часткову інституціоналізацію домінує і охоплює 53,3% респондентів. Це свідчить про прагматичне бачення, за якого створення формалізованих механізмів доцільне передусім у ключових сферах — економіці, освіті та культурній взаємодії.
- Водночас 46,7% експертів вважають інституціоналізацію необхідною на системному рівні для забезпечення сталого діалогу, що відображає запит на більш комплексну та структуровану модель співпраці.

Варіант про відсутність потреби в додаткових інституційних механізмах фактично не підтримується, що підкреслює загальний консенсус щодо важливості формалізації взаємодії.

Загалом експертне бачення можна охарактеризувати як інституційно орієнтоване: існує чітке розуміння необхідності розвитку формалізованих форматів співпраці, хоча підходи варіюються від точкового впровадження до повноцінної системної інституціоналізації.

Оцінюючи першочергові ініціативи для зміцнення співробітництва між Україною та Республікою Таджикистан у короткостроковій перспективі, експертні відповіді демонструють чітку конвергенцію навколо трьох базових напрямів.

Першим пріоритетом визначається створення стійких платформ і механізмів взаємодії, включаючи інституційні та цифрові інструменти, які забезпечують постійний канал комунікації між державними структурами, бізнесом та експертним середовищем. Це розглядається як фундамент для системного розвитку співпраці.

Другим ключовим напрямом є запуск обмеженої кількості пілотних проєктів із вимірюваними результатами. Йдеться передусім про ініціативи у сферах цифровізації, логістики, аграрної кооперації та e-governance, які дозволяють швидко протестувати формати взаємодії та сформувати практичний досвід співпраці.

Третім елементом виступає забезпечення прозорої інформаційної та комунікаційної інфраструктури, включаючи доступ до інформації про можливості співпраці, розвиток експертних контактів і підвищення рівня довіри між учасниками.

Додатково як прикладні компоненти розглядаються розвиток освітніх програм і підготовки кадрів, формування торгово-логістичних каналів, а також підтримка мобільності та гуманітарних контактів.

Загалом експертне бачення є чітко прагматичним: у короткостроковій перспективі доцільно сфокусуватися на створенні базової інфраструктури взаємодії, запуску конкретних пілотних рішень та забезпеченні прозорості процесів, що дозволить швидко перейти від декларацій до практичної співпраці.

Оцінюючи перспективну роль України в Центральній Азії в найближчі 10 років, результати опитування демонструють домінування функціонально-прагматичного бачення з акцентом на гуманітарний та економічний виміри.

- Найбільша частка респондентів (46,7%) розглядає Україну як культурно-освітній міст між Європою та Центральною Азією. Це свідчить про сприйняття України передусім як платформи для обміну знаннями, освітніми практиками та розвитку гуманітарних зв'язків.
- Водночас 40% експертів оцінюють роль України як економічного та торгового партнера зі значним потенціалом, що підкреслює наявність запиту на розвиток практичної, економічно орієнтованої співпраці.

Загалом експертне бачення можна охарактеризувати як збалансовано-прагматичне: Україна сприймається насамперед як гуманітарний та економічний партнер із потенціалом посилення ролі через освіту, торгівлю та розвиток прикладних форматів співпраці, тоді як політичний вплив розглядається як другорядний.

Оцінюючи шляхи посилення стратегічної присутності України в Центральній Азії на горизонті 10 років, експертні відповіді демонструють чіткий консенсус: ключовим фактором є не декларативна активність, а системна участь у практичних проєктах і поступове закріплення в регіоні.

Передусім визначальним напрямом є участь у конкретних економічних і інфраструктурних проєктах, зокрема у сфері логістики, енергетики, аграрної переробки та розвитку транспортних коридорів. Саме через такі інструменти Україна може інтегруватися в регіональні економічні процеси та сформувати стійку присутність.

Другим ключовим елементом виступає розвиток освітніх, наукових і експертних зв'язків, включаючи академічні обміни, спільні дослідження та підготовку кадрів. Це створює довгострокову основу впливу через формування людського капіталу та мереж взаємодії.
Третім напрямом є формування довгострокових економічних і технологічних партнерств, зокрема через участь у регіональних програмах розвитку, інтеграцію в проєкти міжнародних фінансових інституцій та експорт технологічних і цифрових рішень.

Окремо підкреслюється значення поступового підходу, за якого присутність України має нарощуватися через закріплення у конкретних секторах і розширення співпраці від точкових ініціатив до системного рівня.

Загалом експертне бачення є чітко прагматичним: ефективне посилення ролі України можливе лише через практичну участь у проєктах, розвиток людських і освітніх зв'язків та формування стійких економічних партнерств, що в сукупності створює довгострокову та інституційно закріплену присутність у регіоні.

Оцінюючи роль Європейського Союзу у розвитку співробітництва між Україною та Республікою Таджикистан, експертні відповіді демонструють чіткий консенсус щодо його багатовимірної та системоутворюючої функції.

Передусім ЄС розглядається як інституційний партнер, який забезпечує стандарти, правила взаємодії та довгострокову стійкість співробітництва. Саме через інституційні рамки формується передбачуване середовище для реалізації спільних ініціатив між Україною та Республікою Таджикистан.

Не менш важливою є роль інвестора, що забезпечує фінансування інфраструктурних, енергетичних, освітніх і цифрових проєктів. Це дозволяє переводити співпрацю між Україною та Республікою Таджикистан з декларативного рівня у практичну площину та забезпечувати масштабування ініціатив.

Водночас Європейський Союз виконує функцію гаранта правил і передбачуваності, що суттєво знижує політичні та економічні ризики та підвищує довіру між сторонами. Участь ЄС робить проєкти більш структурованими та стабільними у довгостроковій перспективі.

Окремо підкреслюється роль медіатора, який сприяє узгодженню інтересів, підтримує політичний та експертний діалог і допомагає інтегрувати співпрацю у ширші регіональні та міжнародні формати.

Загалом експертне бачення є консолідованим: Європейський Союз одночасно виступає інституційним партнером, інвестором і посередником, а його участь є ключовою умовою підвищення ефективності, стійкості та передбачуваності співробітництва між Україною та Республікою Таджикистан.

Оцінюючи стратегічну роль Республіки Таджикистан у світовій політиці та у відносинах з Європою в перспективі 10 років, результати опитування демонструють переважно стримано-реалістичне бачення з акцентом на обмежений, але функціонально значущий потенціал.

- Найбільша частка респондентів (46,7%) вважає, що Республіка Таджикистан залишатиметься під значним впливом великих держав, що визначатиме обмеженість її самостійної ролі на глобальному рівні. Це свідчить про домінування оцінки, за якою країна функціонує в межах ширших геополітичних балансів.
- Водночас 40% експертів розглядають Республіку Таджикистан як потенційного посередника у міжнародних процесах, здатного відігравати роль у переговорах і діалозі, зокрема між Європою та Центральною Азією. Такий підхід підкреслює можливість формування нішевої, але важливої функції у міжнародній взаємодії.

- Менша частка респондентів (13,3%) оцінює перспективи Республіки Таджикистан як регіонального лідера з потенціалом зростання глобального впливу, що свідчить про наявність обмеженого, але все ж присутнього оптимістичного бачення.
- Варіанти, пов'язані з роллю ключового транзитного або енергетичного хабу, фактично не отримали підтримки, що підкреслює відсутність очікувань щодо формування масштабної інфраструктурної ролі країни.

Загалом експертне бачення можна охарактеризувати як обережно-прагматичне: Республіка Таджикистан розглядається не як самостійний центр сили, а як держава з обмеженим, але потенційно корисним функціональним значенням у міжнародних процесах, зокрема у форматі посередництва та регіональної взаємодії.

Оцінюючи кроки, які дозволять Республіці Таджикистан зміцнити свою стратегічну позицію в Європі та світовій політиці у найближчі 10 років, експертні відповіді демонструють чіткий акцент на економічній прагматиці, інфраструктурному розвитку та поступовій інтеграції у міжнародні процеси.

Передусім ключовим напрямом визначається розвиток енергетичного потенціалу та модернізація інфраструктури. Йдеться про використання наявних ресурсів, зокрема у сфері гідроенергетики, а також розвиток транспортної та логістичної інфраструктури, що дозволить Республіці Таджикистан посилити свою роль у регіональній економіці.

Другим важливим кроком є диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків та розширення участі у міжнародних проєктах. Це включає інтеграцію в трансрегіональні транспортні та енергетичні ініціативи, розвиток торговельних відносин і поступове розширення присутності на європейських ринках.

Третім напрямом виступає технологічна модернізація та розвиток цифрової інфраструктури, включаючи підвищення цифрової грамотності та інтеграцію у міжнародні цифрові ініціативи, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність економіки.

Окремо підкреслюється значення послідовної інтеграції у міжнародні економічні процеси та зміцнення інституційної бази, що забезпечує стійкість і передбачуваність розвитку, а також дозволяє ефективно балансувати між різними зовнішніми партнерами.

Додатковими елементами розглядаються розвиток людського капіталу, культурних і освітніх зв'язків, а також посилення економічної дипломатії та співпраці з міжнародними партнерами, зокрема з Європейським Союзом.

Загалом експертне бачення є прагматичним і сфокусованим: Республіка Таджикистан може зміцнити свої позиції через концентрацію на сильних секторах, поступову інтеграцію у глобальні економічні процеси та розвиток інфраструктурної і технологічної бази, що дозволить підвищити її роль у регіональній та міжнародній системі.